

Cambyses, vel etiam unus Cambyses, cui Scriptura duplex nomen tribuit.

Zacharias pariter, qui anno secundo Darit filii Hystris prophetabat, ad templi instauracionem Iudeos cohortatur, monens simul ne idolatriam, vita, duritatem patrum iniuriantur. Affirmat Deum propitium futurum populo et benevolum; mala exteris gentibus parata minatur, et bona è contrario, quibus Mosis est Dei populum cumulaturos, amplissima prolixetur: que omnia visis, figuris et anaglyphis primus involuta ipsem expicit. Initio prophetici libri se *Zachariam filium Barachie*, filii Addo appellat; contra Esdras, lib. 1, cap. 5, v. 1, de ipso loquens Zachariam simpliciter ait: *Zacharias filius Addo*. Verum quin frustra contorqueantur distinguendo Prophetam naturam Barachie; *lege* verò, aut *adoptione* esse filium Addo, planius est dicere ab Esdrâ filium pro nepote, et patrem pro avo accipi, ut sepè in Scripturis Arus iste à Hieronymo putator ille Addo esse, quem Deus misit ad Jeroboam sacrificantem in Bethel, lib. 5 Reg., cap. 15, v. 4; sed major est ejus Addo ab hoc Zacharia distanta quam que inter avum et nepotem intercedere possit. Zacharias verò noster inconsultò altero Zachariâ filio pariter Barachie non distinguenter, enijs mentio est in Isaia libris, cap. 8, v. 2, propter longum intervalum inter Achazum regem Iuda, ad cuius tempora ille pertinet, et Darium filium Hystapis, qui permittente construi templum, iste prophetavit. Eadem de causis non potest esse alter Zacharias, qui Joasi regis mandato in atrio templo lapidibus oppressus interierit, lib. 2 Paralip., cap. 24, v. 21.

Utrum verò Zachariam prophetam iis verbis Matth. cap. 23, v. 35, diceret Christus Dominus: *Ut veniat super eos omnis sanguis justus, qui effusus est super terram a sanguine Abel justi, usque ad sanguinem Zacharie, filii Barachie, quem occidit is inter templum et altare;* et propter violentiā morte perierit Propheta, magna dissensio est. Hieronymus, enim videtur genus mortis cum Zachariâ filio Joäde, de quo in Paralipomenis narratur, convenire, eum à Christo commemorari consuevit, neque dubitavit quin legendum esset apud Mattheum, usque ad sanguinem Zacharie filii Joäde (nec mirandum est si permutata sint nomina, atque unum pro altero possum: nam Barachia dem valet ac *benedixit Dominum*, Joäda *Dominum novit*; atvero benedictum *Domini* qui novit, et novit qui benedicit), ut in Nazariorum Evangelio legitur: *In Evangelio quo uitatur Nazarei pro filio Barachie filium Joäde reperimus*, lib. 4 Comment. in Matth., cap. 23. Contra affirmat Origenes, post quem multi Patres abeunt, Zachariam prophetam inter templum et altare crudelissimè à populo necatum, quod perspicue Christus dixerit Zachariam, qui illud mortis genus pertulit, esse filium Barachie. Quis enim dicere audeat vel mente lapsum Evangelistam mutuisse nomen patris, vel in Graecis codicis et Vulgata Latinam mendum irreppisse? Falsum deinde est histiorum à Christo paucis indicatum apertè ad Zachariam filium Joäde referri, quod S. Hieronymus confidenter

assumpsit. Non fuit ille inter templum et altare occisus; sed in atrio domus Domini, in atrio quaque populi. Debuit et Christus, ut a primo justo per summam nequitum occiso exorsus est, ita in ultimo prophetarum desinere, ut complectetur sanguinem omnem justorum effusum, cui gravissima pena erat constituta; et post Zachariam Joäda filium, nulli alijs prophetae et justi viri trucidati sunt à Judeis; non ergo Zachariam filium Joäde, sed prophetam nostrum Christus Jesus nominavat.

Pondus suum habent hæc argumenta, non dissimilans; verum adè facit ad defendendum Hieronymi sententiam exemplum Christi Domini, ut planè de historiâ Zacharie filii Joäde, locutus Salvator noster videatur. Zacharias iste moriens inquit: *Videbit Dominus, et requiri*, id est, ulciscetur injurian Dominus. Hæc autem verba præcipuè Christus spectavit, significans tempus præpō adesse, que Deus peccatum totius malū nuntiis suis irrogati repeteret. At quisquam legimus illum justum Zacharium nomine à Judeis interemptum præ Dei honore et Religionis zelo, aut ullius Zacharia sanguinem esse vindicandum, nisi unius filii Joäde. Præterea Christus historiam attingit prouul dubio compertam omnibus, aqua in Hebreorum libros perinde relatum ac Abels homicidium. Quamobrem si neque Scriptura, neque, quod minus est, ullius veteris probati auctoris testimonio traditum est, Zachariam Prophetam præ Deo sanguinem desperdidisse; inò verò in pace quievisse Isidores, Epiphanius, Dorotheus affirmant, de hoc prophetâ sermonem Christus habuisse non videtur. Ego verò non solùm moveor auctoritate Isidores, Epiphani, Dorothei affirmandum Zachariam prophetam in pace quievisse; verum etiam vix induci possum ut credam aut Judaeos paulo ante dura servitio vineis exemptos, cujus recentissima erat memoria, prophetis addictos, templi adiectori strenue incubentes tantum scelus admisisse, quo divinam iram iterum provocarent; aut Malachiam minorum criminum reprehensorum dissimulasse cum cedem nefariori, tūm sacra ædis vix à fundamentis inchoato profanationem. Itaque non immerit sententia cum D. Hieronymo Zachariam Joäde filium à Christo Domino indicari.

Planioribus quidem verbis in Graecis, Latinis, ceterisque orientalium linguarum translationibus legitur, usque ad sanguinem Zacharie filii Barachie; sed vel Joäda binominis erat, aliter et Barachias appellatus; vel sensu retento, mutata solùm littera vecavit Christus re Joädam, qui verbo est Barachias, ut Æter sollebat apud Hebreos: (nam Joäda, agnoscens Deum; Barachia, verò benedicent Deum redditur, que verba rem eandem possunt significare) vel, ut in Nazariorum Evangelio reperitur, Joäda, non autem Barachia Mattheus scripsit. Ita responsio verisimili Hieronymus graviori argumento occurrebat. Nam certa, que Origenes ve Origeniana sententia defensores urgent, commodiis expedientur. Lapsus memoriae S. Mattheum temerarius esset qui diceret, et Spiritu sancto Evangelii principi auctori injuriosus

In Latinos, Graecos ceterosque codices errorum manus non affirmamus, ut priores responsiones duce imperrim posse demonstrant; at si affirmaremus, nos Matthaei esset error, sed interpres qui Hebreum Matthaei Evangelium Graecè reddidit; sed amanensis qui Graecum excrerpit; quod Evangeliorum veritati ac dignitati nihil officit. Nonne unius codicis lectionem multis interdum anteponeamus, quando et ea videtur planior, et nulla suspicio est, locum illum data operâ fuisse corruptum? quid autem credamus uocum impulsu Nazarcos, ut hoc in loco Matthaei lectionem corrigenter, seu potius depravarent aut emendarent exemplaria, et loco Barachie Joädam ponenter? nunquid secte sua præjudicio duecebant, quo mali Joäde esse, quam Barachie filium Zachariam in templo interfectum? quid ergo peccati erit in loco Matthaei versiculo legendi, Hebreos Graecis et Latinis codicibus anteponi?

Quod alterum non minus Hieronymus quād Origenis sententia difficultatem incurrit. Nam Zacharie propheta temporibus, inquit Hieronymus, vix ruina templi superaret; non ergo Zachariam prophetam interfectum Christus Judeus exprobavit. Etsi verò in atrio domus Domini lapidibus obrutus sit Joäda filius, die tamen optimi potuit inter templum et altare à Judeis cæsus animam expræsse. Nam templum vocamus totum murorum ambitum, in quo prima pars nomine atrium concluditur, ubi altare holocaustorum constructum erat, ut sacra fierent in oculis omnium. Si quis igitur per vim opprimatur in spatio atrii intercedat et januam, eam presertim, quā ad interiora templi adiutus patet, is aquilus in atrio domus Domini, ac inter templum et altare occidus dicitur. Posterior machina jam disjecta est. Christus voluit rem explorissimam in Scripturis traditam, argumentum immanis crudelitatis et perfidie Judeorum objectare Scribis et Pharisæis, quoniam nullum in Scripturis serius actata fuit Joäde describitor.

Tandem Malachias quemadmodum in canone postremum locum occupat, sic post ceteros prophetam egit. Scriptorem istum veteris Testamenti libros veluti clausisse Hebreorum traditio est, sive ipse cum Esdrâ, et Synagogæ magna viris condendo sacramorum Librorum catalogo collaboraverit, sive postea clause canonii suum addiderit; quod de re disputatur. De ejus tribu et patria quid dicamus, tacentे Scripturis? Unus pseudo-Epiphanius ex oppido Japha tribus Zabulon fuisse memorat, incerts plene conjecturis. Post Aggeum et Zachariam, constructo jam templo, Deus verbi sui præconem Malachiam delegit. Non enim, ut illi, de negligenti in curando edifici populus accusat; sed divinorum beneficiorum memoriam revocat, et memoris animi significationem reponcit, legem observari, et puris hostiis litari Deo jubens, quod opere domis Dei absoluere suggestum erat Judeis ex legis incuria peccantibus. Deinde quod Nemehias, eadem et Malachias vita reprobavit in populo, ut hinc ad eamdem pertinere utrumque intelligamus. Quia vero usque ad Christum Jesum non erat Deus prophete-

tam alterum suscitatus, vaticiniis suis finem facit ad virtutis et legis officia Judeorum animos vehementer incitans, suadensque in traditis Israel præcepis permanere, usque dum dies Domini magnum advenisset, eum Deus ipse præparasset homines, angelo suo ablegato, corda patrum cum filiorum cordibus conjuncto; quæ de Joanne Baptista, et Chrïsto Jesu manifestè dicta quisque videt.

Non juvæ prolixiores esse in refellendis eorum opinionibus qui Malachiam angelum sub hominis specie latenter, vel euidenter esse hominem atque Esdram in anibus de causa tradidérunt. Ideone quia *Malachi* Hebreæ idem sonat atque, *angelus meus*; Malachias homo non erit similis ceterorum? ergo neque *Joel*, id est, *Dominus Deus*; neque *Josue*, id est, *Deus Salvator*; neque *Jona*, nimis columba; neque reliqui prophetæ homines erunt, ut probè inquit Hieronymus? Nomen angel, officii nomen est, non naturæ, ait Patres; quoicunque qui mandata Dei ad homines perferunt, licet ipsi sint homines, angelorum nomine interdum in Scripturis vocantur. Quo sensu ea Malachia verba: *Ecce ego mitto angelum meum, de Joanne Baptista dicta esse in Evangelio monemur*; et Malachias ipse cap. 2, v. 7, sacerdotes omnes divinæ legis interpres Dei nuntios sive angelos appellavit: *Lobia sacerdotis custodiunt scientiam, et legem requirent ex ore eius, quia angelus Domini exercituum est*. Sed quid plura? Spiritus carne et ossibus caret; inquit autem auctor Ecclesiastici cap. 49, v. 12, ossa duodecim prophetarum, in quibus et Malachias numeratur, de loco suo pullare. Cur deinde alius non erit Malachias, ubique dictus prophetab Esdrâ, qui nunquam prophetab, sed perpetuo scribi et sacerdos in sacris Litteris nuncupatur? Sed futilis adeò cause sunt ab Hebreis veteribus, et Jonathane Paraphrasat allate (eas autem Hieronymus persecutus contentus recitasse), ut ne censeam quidem dignas audi; multoque sequens erit illicē de postremis omnium veteris Testimenti libris, in quibus multa cogniti et dignissima et difficilia pertractantur, disputare.

ARTICULUS XXIII. De libris Machabæorum.

Ad postremum librorum veteris Testamenti dicendo peruenimus, in quo nobilissima Mathathias filiorumque facinora, atque immanitas Egyptiorum Syrorumque regum adversus Iudeos fusa oratione describuntur. In duas partes liber dispersit *Machabæorum* inscripto titulo, cuius ratio primùm inquirenda est; deinde auctorum qui monumenta isthac reliquerunt, prinsipiū contra heterodoxos de librorum divinitate disseveratur. Machabæorum igitur nomen apud nos libri pre se ferunt, qui alio nomine ab Hebreis *Hassamoneorum* vocantur, quod Mathathias, ejusque filios ac nepotes Hassamoneos appellant. Machabæos verò olim dixerunt, quia Jude potissimum, qui primus Machabeus appellatus est, amplissima gesta contra nationes Judaico generi infensas complectantur. Quare autem summus iste imperator exercitus, qui Hebreos

ab interitu vindicavit, *Machabei* nomen obtinuerit, quod ad ceteros quoque fratres transmissum efficit, ut *Machabaeorum* appellaremus libros illustris facta omnino *Mathathiae* familiarium contientes, multiplex affiri ratio potest.

Judaei enim vocarunt hebraicē סְכִבָּה, vel quia erat *Machabe*, id est, *extinctor*, atque *inimicos eadens*; vel quia ipse dicere jure poterat *Machab*, id est, *per me plaga*; vel quia erat *Machab*, *nimirum*, *per seipsum in Domino*, quo agnominare hostes divina virtute à *Juda* deletos; vel deinde quia militaris *Hebreorum* vexillis primus inscripsit initiales litteras illius sententiam Exodi cap. 5, v. 12: *Hi champion baelim Jehovah: Quis sicut tu inter deos, Domine? initiales quippe ista litterae* ו, ב, ז, ז, *vocabulis interpositis, vocem* סְכִבָּה *Machab* efficiunt, in eamque coalescent. Hec posterior causa nominis Judei impossiti prolestrat magis *Hebreis*, et *Latinis* scriptoribus, ficit firma prorsus non sit, neque inconclusa. *Hassamoneorum* quoque cum *Hebreis* vocare possemus libros, qui gesta filiorum *Mathathiae* continent. Nam et toti familiae *Mathathiae* nomen illud tributum est, seu quid pater *Mathathiae* *Hassamoneus* diceretur, ut *Josepho* atque *Eusebii* est visum, seu quid tota familia à *vico Assonen* tribus *Judea* originem traxerit, seu quid nomine *Chasmon*, quod in genere principes viros et magnates significat, omnibusque principibus convenit, peculiari ratione *Mathathiae*, ejusque posteri non cupati sint propter singularia eorum in *Hebreis* rem publicam merita, quasi tamen rem publicam capessentibus, nemo alter princeps videtur. *Hoc de Machabaeorum et Hassamoneorum vulgato nomine.*

De auctoribus num paucis. Ab uno scriptore utrumque *Machabaeorum* volumen nemo dixerit: tanta enim occurrit et stili et rationis chronologie, et narrationum diversitas, ut diversos auctores fuisse manifesto indicio sit. Primum librum *Hebreis*, sive *Chaldaicæ* scriptum esse facile nos ipsi intelligeremus ex *Hebreis* locutionibus vel in *Latinis* editionibus extantibus, que sunt prioris scriptoris vestigia et monumenta, quanquam non affirmasset *Hieronymus*, se hebraicum scriptum vidisse, atque halusse per manus, quod in Prologo galeato testatur. Affirmaverat autem et *Origenes* apud *Eusebium*, libro 6 *Historiar.*, cap. 25, ejus libri titulum fuisse: *Sorbi sorbani El: Virga Rebellerum Deo*; vel: *Scarbit Sar beut El: Scriptum principis filiorum Dei*; adeo verum est *Hebreis* sive *Chaldaicæ* fuisse orationem. Alterum vero *Græcæ* scriptum esse cùm oratio ipsa manifestè comprobatur, tum tota historia, quæ compendium est ex *Græcis* hominis *Cyrenaci* scripturis expressum. Aut posterioris aliis historiam repetit; prioris autem inferiora tempora attingit; ille *Chaldaicæ* erant sequitur annos supputando exorsus numerare à mense septembri, aut potius octobri; iste vero *Judeam* à mense martio diuinauerans. Quare cùm alter post aliquot menses annum inchoet, quem alter parim defluisse ponat, interdum in anni supputatione inter se differunt.

scilicet iop, obiectus valeriusq; dei summae adi-

Neutrini tamen auctorem cognoscere possumus, eti quā lingua scriptis primū uterque sit perspicue constet. Quam enim rem priorum atutum scriptores ignorarunt, necesse est et nos ignorare, quibus nihil novi hanc in re, nisi quod à veteribus acceptum est, lumen affulsi. De priore libro sunt qui volunt *Machabæorum* aliquem, que sibi, et fratribus, et patri acciderant, descripsisse; alii Joannem *Hircanum* Simonem ex *Mathathiae* natu minimi filium; multili *Synagogam* magnam in scribendo convenisse. Verum id unum habemus certi *Hebreum* scriptorem sub *Joannis Hyrcani* pontifici preclarissimam familiæ laudes eo libro predicasse, et primigenio exemplari jamdum anno, *Greco* exemplar superesse in illius locum, unde latina editio *Vulgata* manavit. De posteriore volumine compertum habemus historiam esse quinque Jasonis; seu *Ioseph Hebrei Cyrenensis* libris perstricatum, ut prefatur auctor lib. 2, cap. 2, v. 24; nam qua præcedunt, sunt exempla epistolarum quis *Hebrei Hierosolymenses* adfrades a fratribus in *Egypto* commorantes miserant. Quapropter auctor secundi *Machabæorum* libri non solum Jasonem expressit, sed ex *Judicea* reipublica monumentis quedam collegit, cuiusmodi sunt epistolas, adjiciens et quæ non erat Jason persecutus, qualia doctibus posterioribus capitibus narrat pertinet ad Demeetri Soteris, in modo vero Seleuci regnum, cùm Jason res *Judaicas* Antiochæ Epiphane, ejusque filio Eupatore in *Syria* regnantis narrare tantum suscepit, ut capite colone, secundo, v. 21, legimus. In his duabus libris quo *Judaica* gens primum *Syrie* regibus servient, dñe exinde iuglo, sui juris facta, quadriginta quinque circiter annorum lapsu et gessit et sustinuit, duo auctores complexi sunt initio duto a postremis annis regni Seleuci Philopatoris, qui templum per *Heliopolitanum* polluit iussit, usque ad postremos Antiochi Sidotis, sub quo per insidas *Simon Machabeus* est interfectus. Si aut certiora, aut illustratione de auctoribus ad nos pervenissent, tradereamus utique; at quoniam his paucis doctrina omnis continetur, ad reliquum illæ progesimus, quod potissimum dignum est, in quo magis versemur.

Est autem de horum librorum divinitate et canonitate ex sanctis *Patribus* et *Ecclesiæ* decretis confirmata; nam veterum Scripturarum primo canone id effici non potest. *Origenes*, lib. 2 de *Princ.*, cap. 1, od instituto suum quasdam Scripturarum sententias trahebas, inquit: *Ut autem ex Scripturarum auctoribus hæc ita se habere doceamus, audi, quomodo in Machabæorum libris, ubi mater septem martyrum uana ex filiis cohortatur ad toleranda martyria, ait: e Rogo 16. fili, et aspice cultum.* *Cyprianus*, epist. 55 ad *Cornelium Papam*, præcepta *Mathathiae* præcepta Scripturarum vocat: *Quando occurrat et monerat divina Scriptura, dicens, et verba viri peccatoris ne timeritis, quia gloria ejus in stercore erit et in vernis: hodie extollebitur, et cras non invenietur, quoniam conversus est in terram suam, et cogitatio ejus perire, que ipissima verba sunt lib. 1 *Machab.*, cap. 2, v. 62 et 63. *Hieronymus*, eti in Prologo galeato *Machabæorum* libros apocryphi-*

bant sermonem; ipsimet verò, cùm quod sentiant loquelantur, judicabant sacros esse quos Ecclesia nondum constituerat suscipi oportere, ut de *Hieronymo* alibi notavimus, quanquam enim concilium Carthaginense III, *Innocentius I*, *Gelasius Papa* (qui librum unum *Machabæorum* in quibusdam editionibus, ut *ut Euseb.*; in aliis vero dues ponit in canone) decreto suo *Machabæorum* libros suscipi jucerint, tamen neque *Ecclesiæ*, neque scriptoribus omnibus id perusserant, quod fortasse ad omnium cogitationem definitio illa non pervenerit; fortasse decretorum totius Ecclesiæ judicium nondum putarent, donec accedit Tridentini concilii confirmatione nullus relictus est locus disputationis.

Alterum autem de antiquis, de erroribus in utroque *Machabæorum* libro patentibus falsissime dici perspicuit, quæcumque pertinacem animum et repugnante veritati ad legendum non afferunt: in modo vero maiorum offensionem haberent multi alii sacri Libri quam *Machabæi*, si difficultes et morosi esse vellemus, quod dissimilare neque heretici possunt. Et quidem *Albericus gentilis Calvinianarum partium Jurisconsultus* eruditus, cui multum debere *Grotius* dicit, *Critic. sacr.*, tom. 3, in disputatione ad *I Machabæorum* inscripta *Tobie* *Mattheo* episcopo Dunelmensis canonicos libros esse pernegat, seque abfutu quoam longissimum semper à pontificis profiterit; attamen multa quea Theologi, ut inquit ipse, sui contra libri dignitatem disputabant, infirmiora judicat, reque ipsa discutit, monetque suos, ne cùm pontificis oppugnare volunt, eas argutias consecutant, quibus officient, ut infirmi et de canonibus libris male sentiant, quos per easdem subtilitates vident peti et ipsos posse.

Emineverò quid tandem est adeo repugnans et contrarium in his libris, quod omnium opinione eorum divinitate ex animo evellat? Ait, lib. 1 *Machab.*, cap. 4, v. 41, *Antiochum illustrem dici regnasse anno 157 regni Græcorum*; cùm tamen non *Eusebius* modis, sed quicunque summam subdicit, annos 156, ab initio regni Græcorum facilè inveniat. Rursus lib. 1, cap. 6, v. 10, *Antiochum Epiphaneum eundem vitam functum anno 149 regni Græcorum*; cap. vero 11, lib. 2, v. 21 et 35, *Lysiam*, atque *Antiochum Eu-patorem* *Epiphanius* filium post patris obitum anno 148, literas dedisse. Præterea lib. 1, cap. 4, *Judea operâ purgatum à pollutione templum uno anno priusquam Antiochus migraret* est vitæ, *era Græcorum* 148, contra lib. 2, cap. 10, biennio post *Antiochii mortem* purgationem factam. *Ierim* lib. 1, cap. 9, *Judam* anno 152, è vivis excessisse; libro autem 2, cap. 1, scripsisse epistolam anno 188; quod si verum esset jam tringita sex annos post excessum è vita litteras misisset; que omnia ait, cùm tam malè inter se coherent, manifesta esse indicia falsitatis, atque his omnem conceptum de libri auctoritate sententiam ex animo abolerit.

Non negamus hæc, ut exposita sunt, in Libris *Machabæorum* narrari: negamus vero non coherent, si

diversa æra Graecorum initia constituantur, et suis quæque locis facta singula aptentur. Quà de re duo moneri oportet; alterum, Scripturas, cùm de Graecorum regno sermo est, de monarchia sigillatim Graecorum, atque exordio imperii Seleuci Nicatoris, qui primus in Asia et in Syria Asiae parte regnavit, intelligi debere, ut monuit et Eusebius in chronico. Cum enim Judea pars Syria esset, à prime rege Syria Seleuco, non ab Alexandro totius orbis domatore, Graecos et Seleucidarum annos numerosabunt Judæi; quemadmodum Macedones annos Philippos vocabant ab initio regni Philippo patri Alexандri. Alterum, hos cosdem Seleucidarum annos in variis provinciis diversum quo exordium habuisse: nam Syro-Graci, atque Antiocheni Judæis prius, et Chaldaicis annos Seleucidarum inchoarunt à mense Thirsi, id est, septembri, qui in octobrem nostrum incidit; Judæi verò à Nissi, sive mario consequente; Chaldei denique, vertente eodem anno Hebreorum à mense Ehi ad sequinotum autunnale. Ita peritissimum Chronologis accepimus, et Josepho Scaligero presertim, qui cùm ex Ptolomeo, tum productis clarissimi exemplis rem demonstrat, nosque ipsi in chronologicis manifestus facimus.

Hæc explicandi ratione, que antiquitatis studiosis exploratissima est, duo prima argumenta refutamus. Si enim ab eo qui, post divisum Alexandri imperium, primus Syriam regio nomine temuit, et recuperata Babylonie diademata capiti sibi imposuit, annos computamus ad regnum usque Antiochii, annus erit 157, quæ est libri primi Machabæorum numeratio; et si à deVicto Dario Asiacaque populis in Macedoniam dictiū redactis initium ducatur, Graecorum regni annos numerabis 156; fluxerunt quippe, ex quo Alexander monarchia potitus est, anni partim Alexandri vite, partim bellorum inter ejusdem pueros de principatu dividendo dimicantes, unde viginti, donec bello feliciter confecto Seleucus regnum tutus obtinuit. Quo semel constituto, jam ad annum initium questio reducitur, unde scilicet annus inchoet; cùmque non omnes Judæi eodem tempore annum exordiantur, necesse est eos non re, sed verbis, dispare; et dūm alter minorem numerum habet, alter majorem conficit, utrumque convenire.

Etenim (ut nunc Antiochenorum aram pretereamus, que nihil ad hanc rem nostram facit) qui post occupatum à Seleuce imperium protinus à mario regni annos suppeditant, ilū cùm ad eundem mensem redierint, decursu jam anno alterum ingreduntur, et numerant; qui verò ab sequinoto autunnali initium faciunt, cùm ad martium pervenerint, eodem vertente et lapsu, adhuc primum annum prosequuntur. Sic dūm mensibus Januario et februario à Christi Domini nativitate tempus metimur, 1772, annos fluxisse, et septuagesimum tertium annum labi dicimus; quæcumq; si astronomorum verbis loquamur, labiat adhuc septuagesimus secundus, et septuagesimus tertius nondum nisi marto inceperit, incepit. Id porrò accidit auctoribus librorum Machabæorum. Primum secutus

est zēram Judeorum à marto mense ductam, alter Chaldeorum à succedente aquinoctio; quare primus uno anno superat alterius rationes. Hinc factum est ut sex mensibus consequentibus Antiochi Epiphani mortem anno 149, filius ejus Eupator, et Lysias prefectus exercitus litteras adhuc ad Judeos anno 148 adscripto dederint. Nam si niente Hebreorum Nissan Antiochus obiit, procus dubio inceperit anno 149 exscessit; mense autem *xanthico*, id est, aprilii Eupator; Lysias verò Dioscuro, scilicet ultimo, vel intercalari labentis adhuc 148 diem litteris suis adscriperunt. Variis isthac anni initia habuisse cum Judeos, tunc Syro-Macedonios, quemque annum, qui alteri labetur, alteri fuisse lapsus mulis exemplis probant Scaliger, Husserius, Petavius, quæ nos brevitiati consulentes pretermittimus. Imo verò ostendit Scaliger Chaldaeos, sive Babylonios à secundo anno Seleuci regis annos regni exordiri; causam quidem ignorat; Husserius autem in Regum litteris suppeditationem Babylonicum obtinuisse demonstrat, conjectura made orta sit isthac suppeditatio uno anno senior, ut et nos in chronologis dicimus. Quæ si vera sunt, multo clarius asseguimus, quare Lysias imperator exercitus Syrorum, et Anthiochus Eupator annum 148 scripserint.

Nunc ad reliqua transeamus. Quis affirmare audeat auctorem libri 2 Machabæorum aliter scribere tempus purgationis templi à pollutione, ac in primo libro notetur? Non querimus cum Sexto Senensi lib. 9 Biblioth. sanct., evadendi latebram, duplice inventa purgatione, quarum altera Antiochi mortem antecesserit, altera consecuta sit. Supervacanæa enim est hec purgationis repetitio in re non necessaria; unam eandemque dicimus utroque descriptam. Etsi verò, narrat Antiochi morte, auctor libri 2 purgatum templo commemorat; non dicit tamen post Regis mortem suspectum purgari. Voluti siquidem absolvæ, quæ per Antiochum dicere coepit, et tunc denunt ad Judam tempisque purificationem revertit. Quid autem post biennium sanctas res restauratas scribat, non ab Antiochii morte, sed à rerum administratione, quam Judas suscepit, ac principatu biennium preterisse significat. Nam fedayverant gentes templum, atque aram abominatione erecta anno 145, ut dieut lib. 1, cap. 1. Matthathias mortuus est anno 146, ut habeat lib. 1, cap. 2, v. ult. Exacte deinde biennio Judas Machabeus, omni remotâ fodiitate, renovavit saneta anno 148, ut lib. 1, cap. 4, exponit. Vel si mavis, post biennium exactum à profanatione, copit Judas templum mundare; ad ejus autem rei absolutoriæ aliquot mensium tempore cœgit, omniaque anno 148 perfecta sunt; rectè propterea Eusebius in Chronico, et Josephus, lib. 12 Antiq. cap. 10, in tertium annum à templi pollutione expiationem conferunt; post annos scilicet duos transactos; et rectè plures Greæ codices explicatiæ habent: *Post tempus biennium et sex mensibus.*

Tempus mortis Judei Machabæi, quæ fortiter in prelio occubauit, anno 152 æra Seleucidarum optime

constituitur. De epistola verò anno 188 datâ, et Judæ nomine cum senatu et populo inscriptâ ut videtur, non eadem sentiunt interpres. Quidam cum Ruperto Saliano et Serario non Machabeum Judam ibi nominari putant, sed alium quempiam vel Judam Essemum, qui sub Joanne Hirane magna sibi nomen fecerat, vel Aristobolum Hirane ejusdem filium magnæ auctoritatis virum, et copiarum duxorem à Josepho nuncupatum Judam. Alii, ut Lyraeus et Hugo, annos 188, initio epistola notatos arbitrantur mōre Hebreorum ab anno duodecimo Assueri, quo Esther ab interiu atque excidio erupit populum; non more Graecorum à Seleuci regno ad Judam Machabeum. Verum quis horum sententias probeat? anno 188, Joannes Hirane populi Judeorum preterat, non nullus ex filiis aut vivente, aut vitâ funto patre; non Esseus, vel alter Judas. Nusquam preterat, si unum Machabeum demas, Judas alter duis Judeorum fuit: ineptum autem est patre in epistole titulo unā cum populo, et senatu alterum nominari potuisse, quām principem. Itaque Judas, lib. 2, c. 1, v. 10, ad Aristobolum scribens cum senatu, et populo aliis non est à Machabeo, qui anno 152, vita cessavit. Aliam verò aram, alias epocham in hoc uno loco usurpatum esse præter usitatissimum Seleucidarum, nemini unquam persudebunt: quæ etiam constituta, hunc quidem scopulom fugiunt, at in graviori incurvant. Plusquam ducentos annos interessabat ab Assuero rege ad Judam Machabeum sine illo negotio conciferentes, si esset opus. Mittamus ergo hæc, in quibus non minus graviter videtur peccari, ac potius existemus annum 188 epistole apositum, non ad sequentem littoran, quam Judas scriptis, sed ad superiori per timere datum à Joanne Hirane populi principe. Neque hoc inconsulto et temerari dicta quis putet: Greæ namque codices ea verba anno 188 à sequentibus aperte distinguunt interpunctione, et separant. Deinde cùm prescribi non solent dicas epistolis, sed adscribi (ut exemplo esse possint epistole ex lib. 2, c. 11, descriptæ cum dierum notis vers. 21, 33 et 58), verba autem illa anno 188, unius epistole finem; atque alterius initium sint interposita, multo equis est, annum ad præcedentem, quād ad consequentem epistolam referri. Certum enim est, ducas esse in libri exordiis epistolas, alteram versiculo decimo desinenter cum appositione temporis quo scripta est; alteram in eodem versiculo incipientem: *Populus, qui est Hierosolymis...* cuius clausula est versiculos 19 consequentes capituli sine appositione. In postremo, quod Hierosolymam allatum era de adverse exitu rerum Antiochi in templo Nanæ, populus, senatus, et Judas Aristobolus, et fratribus Aegypti inter catena unitiabantur.

Non sunt magis contraria veritati alia multa ex utroque libro excerpta, quæ effundunt hereticæ, quæcumq; nulla defendi ratione posse audaciis accusant. Alterum est, lib. 1, cap. 1, v. 1 et 7, narrari Alexandria primum regnasse in Graecia, qui imperii fines usque dilataverit: primus, qui Graecorum nomen illustre reddiderit paucis ante cognitum: primus, qui potissimum reges tanta clade afficerit, quante nullum deinceps adliberi remedium potuerit; qui splendidissima regna adè extinxerit, ut nulla spes supererset fore ut rursus illucirent: primus denique, qui tota Graeciam occupaverit olim inter plures reges distribuit, Graecamque monarchiam, eversa Persarum, constituerit. Neque aberrant à vero, qui putant sacrum scriptorum Graecie nomine pressius Syriam et Aegyptum nuncupasse, que post Alexandrum Macedonem

à suis, atque à populis sua ditioni adjectis vocabatur *Greorum regnum*, ut Hebrei inquit *וְהַלְלוּ*, Atque haec una est ejus loci interpretatio, si legatur, ut exemplaria Graeca plorimque habent, ac Latina quadam: *Et percussit Durum regem Persarum; et Medorum, et regnavit ἡρῷ αὐτοῦ, loco ejus, pro eo primus in Graecia.* Quis enim non animadvertiscet Graciam hic pro Asia sumi datur? Noluisse vero à Scriptura diei primo ex Gracie regia potestate prædictum res ipsa loquuntur, cum è Macedonia egressum dicat, tanquam ex provincia, in quā summā auctoritate dominabatur, ut diuinem amplificaret. Has plorimque probatas responses commode adhibemus præter eam *supra* indicatam, scilicet secundum lectionem alteram graeca verba *καὶ τὸν ἑβραϊκὸν* vertenda esse *primum regnatum*; id est, priuqum toti Asiae dominatum, jam in Graecia regnaverat.

Alexandrum regem, cùm viveret, partitione facti principibus, quos sibi adiunxerat, singulis ingulis imperii partes distribuisse, ecce non credamus? Major ne erit adhibenda fides profanis scriptoribus, hisque inter se hæc de re profugibus, quam sacro? vel si id nolint heretici, accuratori saltē, neque partium Alexandri studiois, cuius nihil omnino intererat, sive Alexander ipse vivens de bonis, se mortuo, ad quempiam per venturis disposuerit, sive morituri traditione annuli regi Perdiccas, vel cui libet alteri potestatem fecisset, partiendi pueris imperii? Et enim et is quem supra nominavimus, Albericus Gentilius in capite primo disputationis sue, cum scriberet, *hos libros, qui titulis amplissimis laudari à Patribus consueverunt, non debere manus profanū de eō posse* *dejici, quin nati tandem in Ecclesiis erant, et in quā paulo ante degabant, ejus rei causam addit: non et ipsi theologi nostri apocryphis his tribū oportere magis, quam libris aliis confitunt.* Verum et Dioclesius Siculus, lib. 17, scripsit Alexander Rhodi testamento cassisse quid quisque suorum haberet, eamque urbem ita pateris à rege coherestamat, ut *testamentum de toto regno illuc deponeret.* Et Curtius, quanquam ejus rei famam vanam se compriisset, narrat, ait tamen: *Credidere quidam, testamento Alexandri distributis esse provincias.* Sed, ne iugis quidem sententie tenaciores esse volumus, ut pluribus contendamus, atque alio transferramus questionem. Diviserit Perdiccas regnum, rege vitā functo, merito adiuse sacer Scriptor tradidit, ipso vivo, pueros ex divisione regnum habuisse. Nam propter potestatem dividendi imperii in Perdiccam collatae, hereditatis illa ad pueros Alexandri pervenit; perinde ergo est ac si rex ipse vivens futuri rebus prouidisset, singulisque divisisset, quod hæc acquisierat. Neque ob id solum, verū etiam, priuqum rex migraret, vīta, principes amicos suos provincias præficerat, iisque administrandas concesserat, defrancas quid quemque habere in posterum vellet: regiam in eā decernenda administratione voluntatem secutus Perdiccas, quas olim procurabant provincias, ipsarum dominum traxit: quā in traditione, cum id re præstum sit,

quod autem rex constituerat, rectè visum est, non tam Perdiccas consilio, quam liberā regis dispositione pueros in Alexandri bona successisse. Quid verò, si cum eodem Alberico Gentili dicremus, dum viveret Alexander, significasse, si sine liberis decessisset, aut liberi mortui fuissent impuberes, velle se, ut regum in quasdam partes divisum pueris dignioribus cederet, ac fortioribus, atque ita divisisse, id est, dividendum reliquo? Refutem enim Justinus lib. 10, Alexandrum de suis administris dixisse: *Quos nobis sine prole decedentes, relinquiros nos nostros heredes, et totius orbis.* Quanquam igitur Alexander ipsenmet per se in pueros suis regnum partitus non sit, mendacem fuisse libri Machabœorum auctorem, non consequitur, aut probatis rerum Alexandri scriptoribus contrarium.

Alterum de duobus consulibus, quos Romanus populus ad gaudem rem publicam, habendumque magistratus designabat, constans est apud omnes: at non minus est exploratum alterius vicibus, alteriusque diebus (in militiā salutem; nam in robur civilibus, alii autem, alterius mensibus) alterum gubernare alterius consilio non egentem, ex quo siebat, ut interdùm temerātique inconsulto respublica in gravissimum periculum adiudicetur, cuius rei infelix Cannenses pogone exitus exemplum est. Inconsiderato scilicet, et temeritas alterius consulis, pauci quen eo dic imperium erat, Romanum aciem perdidi. Ea de Polyibus, lib. 5, notat Lucius Emilius Paulum et Varromem consules, dissimiles discordesque fuisse: primum rerum belliarum peritissimum, alterum inexpertum: hunc pugnandi cupidissimum, quibus diebus sibi potestas erat, maximum patria exultum attulisse: *Eā die (nam alterius imperium) Varrois imperium erat, Ilic motis castris appropinquare hostibus maturat, indignantē, ut reclamante Amilio.* Et post pauca: *Varro, cui postera dīsors imperii obvenerat, cum primā luce, inconsulto collegi, ex utriusque castris copias educit.* Deinde: *Pauci Cannenses incolumes pervenire, inter quos Varro, cui detestanda anima, ex astitio patre imperium fuit.* Illa autem alterius imperandi ratio ab ipso primo exordio consularis dignitatis instituta est, ut Alius libro 2, *ne si duo simul consules imperarent, exactis regibus, non remotus, sed duplicitas terror videbatur.* Quoniamque, licet duas essent consules; uni tamen commissa esse respublica videbatur; idque animo spectans Judas, lib. 4 Machab., cap. 8, unum virum publicis negotiis prefectum dixit. Preterquid quid, quid unquam peccavit sacer scriptor id narrans, quod ad Judam famā detulerat, etiam si cum veritate, rumor non conveniret? *Et audiuit Judas nomen Romanorum, quia sunt potentes viribus,* cap. 8, v. 4: *Et committunt uni homini magistratum suum per singulos annos domini universae terra sua,* vers. 16. Quod ergo ad Judas aures pervenit, historicus retulit.

Eleazar verò, et Razia sive constantia, sive andacia ea sit, quod tertium erat reprehensionis caput, non offici divinis libris, ut jacobodium S. Augustinus docuit et in epistola ad Dulcitium, et in libro 2 contra epistolam Gaudientii, cap. 5, summan hanc responsio-

et tradens, mortem horum hominum narrari in Scriptura, non laudari; vel certè non ita laudari, quasi piè ac sanctè fecerint, que fecerunt; quanquam audacter, et viriliter, fortiterque hominum iudicio facisse, negari non possit. Nolle tamen Elezari fortitudinem et strenuitatem cum concitato Razia animi motu, furore, atque immanitate comparari. Viti quidem expers Elezari actio, et verā laude digna esse potest, quod sē in incipiū facinore miles objecit gravissimo periculo, quidquid deinde eventurum fore sibi, sperans maximum totū Iudaico populo emolumen: culpā vero vacare audax barbarumque Razia factum non potest, nisi forte Deo intus jubente vitam suam projecterit, quod Lyraeo, Francisco Victoria, Serario, Tirino, visum est, qui Raziam ex peculiari Dei instinctu sibi vim intulisse collegant ex pte et sancte hominis vita ratione, ornataque virtutibus, ex bono fine, quem sibi proposuit in tentando facinore, ex divini nominis invocatione in vita exitu, atque ex laudibus, quibus Scriptor factum sequitur. Atvero S. Augustinus et S. Thomas, 2-2, quest. 64, art. 5, ad n. 5, ex his causis singularem Spiritus sancti dictum in Razia ad inferendas sibi manus non cognoverunt. Quanquam si proprio arbitrio intulit, atque insipienter intulit, mirum esse non debet Hebreum hominem, cum zelo legis id faceret, putasse se, atque eligisse laudabiliter mori, in ea maximē festinatione, eoque timore incidenti in manus peccatorum, in quo natura deliberatione non est relictus locus.

Quarti argumenti explicatio facilissima est. Persidem non modo eam regionem vocavit sacer Scriptor, que pressim dicitur Persidem, verū etiam et finitimas, et quidquid locorum est trans Euphratim olim in Persarum regum potestate positum. Nam et lib. 4, cap. 6, v. 3, nuntius Babylonem veniens ad Antiochum dicitur ad regem in Persidem venisse. Neque iste loquendi modus insolens est, atque alius scriptoribus inveniatur: Lucas, lib. 5, Mamertinus, Paneg. ad Julianum, eundem usurpat, et Joan. Chrysostomus Homil. 6 in Matthæum ad Iudeos ex captivitate Persicā liberatos.

Quintum videtur gravios quidem, at reip̄a quid virium habeat, ignoro. Potuit Jeremias, sive antequam ursi a Chaldais caperetur, sive postquam in eorum potestatem venit, arcam et tabernaculum in montis autrum subducere, data sibi opportunitate, vel Jechoniam regnante, vel priuqum omnia cetera ceterentur. Enimvero, Sedeceps post Jechoniam Iudacum imperium tenente usque ab urbis excidium, Jeremiam in carcere concepit populus, quod ille tristis et lugubris non cessaret predicere, ac suaderet dictionem Nabuchodonosori: sub imperio vero Jechoniam soluta non modo erat vinculis, sed etiam magne vir auctoritatis, regique acceptissimus, enī auctor fuisse creditor, ut se regi Babylonis sponte dederet. Nam et prophetam id regi statuisse, et regem præstissem, cap. 27 et 29, Jeremie legitur. Quare igitur non potuerit consensus regis arcam tabernaculumque asportare, ut in vita auctoritatis sentit Epiphanius? Potuit etiam post occutam a Babylonis urbem, quidquid libuisset: quippe

et magnā in existimatione erat apud Nabuchodonosorem, qui Nabuzardani militiæ principi prophetam maxime commendaverat: *Præcepit autem Nabuchodonosor rex Babylonis de Jeremī Nabuzardam magistro militum dicens: Tolle illum, etpone super eum oculos tuos, nihilque malū et facias: sed ut voluerit, sic facias ei;* Jerem. cap. 59, v. 11 et 12. Reipsa cùm sacer scriptor neque arce, neque tabernaculi meninerit in 52 capitule, ubi omnia que à templo Domini abstulerunt Chaldei, phialas usque et mortariola nominat, necesse profecto est iam ea duo prophetam ipsum subduxisse. Quod quanquam insipiat narretur in libris Regum, in quibus multa sanè pretermissa sunt, ut in compendio, atque oratione contra prætermitti multa solet; non minus tamen est verum.

Negue rursus mendaciam vel propheta, vel scriptor libri Machabœorum arguitur, si arce et tabernaculi latebras nunquam Judei repererint, quas dixi Jeremias cognitum iri, quando Deus populu congregasset. Non enim tempus inventionis constituti Jeremias, time cū Cyri beneficio Judæus populus iterum in Iudeam convenisset; sed vel congregationem dixi credentium omnium prop̄ ultimā seculi consummatiōnem, diemque iudicii, inquietus scilicet tum arcam et tabernaculum repertum iri, cùm propt̄ erit illa dies, et populus à Deo in unam societatem colligerit, ut nulli Epiphanius; vel locutus de novā congregatione populi in Christum Dominum credutri mystice Christum ipsum in typis arce et tabernaculi significantem indicavit, monens, adveniente Christo Domino, et populo in unam Ecclesiā coeunte, veram arcam, verumque tabernaculum, et altare, que omnia Christus est, in conspicu futurum, ut Ambrosius mavult. Idque verius puto: apparuit iam diu majestas Domini, atque apparet illius, quando omnium Hebreorum animi, disiecti tenebris, luce Evangelii purissimā perfundetur. Arcam vero materialē nunquam ē speluncæ loco, in quo abdita est, extrahendam Jeremias ipse satis declarat cap. 3 Proph., vers. 16, ubi ait, postquam filii Israel in Sion (nimurū Ecclesiā) introducti fuerint, isisque constituti pastores, qui scientia pascant et doctrinā: non dicent ultra: *Arca testamenti Domini, neque ascendat super cor, neque recordabuntur illius: nec visitabuntur, nec fet ultra.*

De pio ac religioso Ecclesiā instituto orandi misericordis Dei pro defunctorum animabus, quas certò non constat aut in eternam felicitatem admissas, aut in perpetuum à celorum regno expulsas esse, nostrum non est hic disputare. Obirent, scimus, hac da causa Catholicos heretici, qui superstitione rem putant precari mortuis veniam, atque ob id unum fortassis erroris ipsorum apertius testimonium à vetero Synagogā datum, Machabœorum libros rejecunt: sed nos et cum Ecclesiā Catholicā canonicos credimus, et plam conseruandum tenemus, et Augustinus sequimur inde colligentem lib. præseriū de Curi, pro mort. optimū esse pro mortuis orare. De militib⁹ autem, pro quibus precepit Judas offerri sacrificia, certum non erat peccato letalī obstricto hinc excessisse. Inventa sunt

fatemur, sub interfectorum tunicis idolorum donaria, à quibus lex prohibet, comburi jubes; sed vel ante pugnam, et sub ipsum vita exitum incenso dolore culpam expiaverant, vel preda cupiditate ex legi ignorantia, animo utique ab idololatria alieno, clam surripiendo, grave peccatum non admiserant. Hae cogitavit Judas confidens militis, Deo temporari morte placato, misericordiam expertos in aeternum non perire, iustissime pro peccato fieri, ut a peccati pena liberarentur. Id sonant ea verba: *Quia considerabat, quid hi, qui cum pietate dormitionem accepérant, optimam haberent reposum gratiam;* ² Machab., cap. 12, v. 45.

Reliqua obscura, et disputabilis in libris Machabeorum notata, que in Haereticorum reprehensionem veniunt, quoniam facili ex traditis preceptis intelliguntur et dissolvuntur, huc afferri non existimamus necessarium. Non possumus autem, quin duo adhuc tractemus, quibus propositis, atque intellectis, hanc questionem absolvisse merit potius. Primum est magna de Antiochi Epiphanius morte inter auctorem libri primi et secundi: invero vero et auctoris libri secundi a seipso dissensio. Libro enim 1, cap. 6, Antiochus in Babyloniam reversus in lecto suo jacens, auditu suorum clade a Judeis accepta, præ animi morere et tristitia, quod negotia regi superbiissima ex sentientia non successissent, dicitur obiisse. Libro vero 2, cap. 1, percussus excedisse membratum caesus cum sis in Perside in templo Nanea, quo sacra expilatura venerat, deceptus consilio sacerdotum Dei ministrantium. Iterum cap. 9, mortuus ex diro viscere dolore festeus, et scatenis veribus ex gravi corporis collisione, quod agito vehementius curru in itinere prope Ecbatanam cedisset, vindictam spirans, animoque volvens Judaci populi extermi. Mehercùl nisi plures mortem obierit Antiochus, inquit haereticus, non potuit diverso mortis genere interire.

Alterum est de Machabeorum factis, quorum utriusque libri auctor est laudator effusus. Quæ autem est unquam illa Mathathias, Jude, fratrumpre tanta commendatio, quod populum Iudeicum a sevè regum Syrorum, crudaque tyrannde, à servitute liberarint? Necesse erat imperii subjectos, quales erant Machabeoi, omnia potius malæ perfere, et mortem obire, si eripere se ab eis non potuerint, quam principis vim aperta vi repellere, quod nusquam licet. Cum verò audacius obsterint, seditionem conciuerint, ad arma vocarint, à rege desicerint, jugum exuerint, quæ in re possimo exemplo sunt subditis detrectandi principis, cum se pressos sentiant, quis est, qui homines servitutis impatiens eferat laudibus, quasi religiosis studiis, et Dei honor promovere ad rebellionem honeste possit? Addo non minus indignum esse, hominem totam spem suam in Deo collocantem, Delique præsidio munitione externa adjumenta querere, que Lex vetat. Judas verò Deum adjutorem habens, ut fingitur, se in idololatrum fidem commisit, Roma-

norum videlicet, cumque iis junxit iniqua fœderia, quo facilius Demetrio regi resistiret.

Resp. Quæ de Antiochi morte scripta sunt, si recte intelligantur, non esse contraria; neque necesse est eorum protare sententias, qui non de eodem Antiocho Epiphane, sed vel de Antiocho Magno Epiphanius patre, vel de Antiochus Demetri filio Sydete, alterove, quem Triphonem, seu Grimonium dicunt, sermonem haberi in primo capite libri 2 arbitrantur. Itaque collectis simili omnibus, quæ de ejus morte in utroque libro referuntur, et qua uno in loco desunt ex alio suppletis, rem ita Antiocho Epiphanius accidisse putu. Antiochus cùm audiueris in Elymaïdis provinciâ, sive Persepoli, in una scilicet ex Persarum urbibus templum esse Nanea ditissimum, atque locupletissimum, eò de cum ingenti exercitu contulit thesauros diruptus, sive conjugium initios cum dea, et dotis nomine ablatur quidquid illa divitiarum habuisset: hoc enim nomine reges quidam, atque imperatores Romani deinde tempora explarunt. Ingressus fidenter templum paucis statu, quomodo sacerdotes dolo suserant, similitudine se deam tradituros in manus, et pecuniam dotalē daturos, dolo captus est. Nam protinus oculus templo, aperitus occulto editus (Graecè ἀνοικτὸς τὸν τραχύτερος χρυσῶν διόπτρας, aperitus laquearis occulto ostio) pessime exceptus est lapidatus, percussus, vulnus vix ut, foribus fortassis inter pugnandum effracti, turri fugi elabi potuerit. In eo discrimine, qui cum rege sacrum Diana introierant, membratum divisi sunt, atque amputatis capitibus foras proiecti; reliquis verò exercitus cæsus, fugatusque, multitudine ad armæ rucu: at rex turpiter evaserat. Quamobrem illi verbi: *Cedit in templo Nanea...* percusserunt ducem (Graecè: βάλλοντες, πέτρους ανείποντες τὸν ἡγεμόνα καὶ μὲν πάντας, καὶ τὰς επιδότας τὸν Εραπόρειον; fulminarunt amputatis aduersus ducem, et membratis concisos capitibus his, qui extra erant, projectorunt) et eos, qui cum ipso erant, diviserunt membratum, lib. 2, cap. 1, v. 13 et 16, non occisum regem, sed suos cæsos, ipsiusque profigatum significari putamus. Nam et cap. 14 Genes. Moses narrat regem Sodome in proximo cedisset, quem mox viventem, atque Abraham occurrentem describit: et Daniel cap. 12, predicens Romanos compulsores Antiochum tota Egypto excedere, atque obsidionem, quæ premebat Piłomous Philometorem, et Evergeten solvere percussum iri a Romanis denuntiat vers. 30: *Et venient super eum Trieres et Romani: et percutietur; quia scilicet irito conatus, fallacie spe superbientem Romani minis tantum ab incepto compescerunt.*

Itaque redeunti inglorio, saucio, et Babyloniam properanter occurrit nuntius, quæ recta in Persiden perrexerat, ut illatam suis in Judea cladem nuntiaret, quo illic non reperto, circa Ecbatanam Medice in itinere regem convenit. Rex auditu nuntio iri percitus quod omnes conatus irriti abiissent, praे languore in tristitia incidit, et superbè adhuc loquens contra Hierosolymam, statuit de Judeis vindictam sumere; iubens

currum agi properantius, de curru prolapsus, membrisque contusus, ingravescente morbo, è vivis eruptus est in terrâ alienâ, sive peregrin in montibus, ut lib. 1 Machab., cap. 6, et lib. 2, cap. 9, narratur, videleci in montibus proprie Ecbatanam Medice metropolis, cùm Babylonem revertetur, procul ab Antiochia urbe regi vitam finiit. Non ergo concedendum est quod primo loco assumebatur. Antiochum in Babyloniam extremum diem clausisse, quanquam dicatur, post res in Perside male actas: *Et reversus est in Babyloniam.* Nam Babylonem revertetur quidem, ut in Graeci codicibus manifestius legitur: ἀπέραντος μετὰ λόγων περάντας ἀπόβασις, abcessit inde cum magno dolore Babylonem repetens; sed numquam in itinere accepti cladi suorum: quo accepto, cùm crevisset tristitia, et meror, et maxima animum angustie oppressisset, segrotans periculosius ē lapsus, iter non absolvit.

Hinc satis constare potest in tribus locis, ubi de morte agitur Antiochi, varietatem quandam esse orationis; nullam vero repugnantiam. In primo loco sumpsit sibi auctor describere, quomodo Antiochus Eupator patri Epiphanius in regno succeditus res gererit cum Iudeis: eā re et hinc vita patris paucis complexus est, quem tristitia, timor, ira, conturbatio, conscientia maleficiorum confecebat. In secundo loco populis, qui Hierosolymis erat, Aegypti fratribus nuntiis Perside expulsum, saucum, vulneratum Antiochum, ac non tam mortem quam mortis causam brevius exponit, propter quam omnibus sit letandom. Vel si velut rem expeditum citius, nosque ab omni negotio liberare, Iudei accepto simul nuntio cladi in templo Nanea regi ilate, et morus, quæ cladem erat consecuta, crediderunt in Nanea tempio obtremuerat regem; et quemadmodum accepterant, ita fratribus in Aegypto significarunt. In tertio loco separatum via factio indicio cedis Syrorum in Persepoli, scriptor longius et distinctius pessimum Antiochi interitum pessime vite non discordem describit, nullis omissionis adjunctis, quæ divinam unctionem manifestissimam facerent. Hec tamen omnia in unam historiam convergent, neque alterum alteri adversatur.

Ad alterum responderi multa solent; ego verò unan hanc causam, eamque firmiorem insisto; nempe manifestè percepti ex omnibus et personarum, et rerum adjunctis, summos vires Machabeos divino instinctu, et afflato suscepisse turpe jugum se depellere, iisque in gloriioso facinore adfusse defensorem Deum. Neque dubitari potest, fuisse utique servutum passus, quemadmodum sibi ipsorum patres sub Babylonis, Persi, Syris superbissimus regibus sustinuerant, nisi Deus ipse intus excitasset; Deus, qui et urbem sanctam, et templum stare, et à Levitico genere Religionis officia exerceri, et populum suum neque deliri, neque patrum regionibus exterminari, neque sceptrum, qualecumque id esset, de Judea auerri decreverat, usquecumque ipsomet totum fodus abrogare, urbem, et sanctam adem exscindere, populum perderet, postquam contumaces Christum à se missum neci tradi-

dissent. Itaque Mathathias primū, inquit Cl. Bossuet, monito 5, ad epistolam Jurie Calviniste, eodem spiritu impulsus, quo Phinees Israelitam Zambrum filium Samoni, Machab. lib. 1, cap. 2, v. 26, Numer. cap. 25, v. 7, mucron transfixit; quo Moses Aegyptum interfecit, Exod. cap. 2, v. 12, Actor. cap. 7, v. 24; quo Ad in viscera Eglior regis Moschitarum sicam condidit, Judic. cap. 5, v. 21; quo Jabel Sisare tempora clavo perforavit, atque in terra defixit, ibid. cap. 4, v. 21; quo Judith denique Holophernem obturcnavit, Judith cap. 13, v. 40; eodem incensus Mathathias Iudeum immolante idolis, tum virum ab Antiochus missum, qui cohebat immolare, trucidavit, Machab. lib. 1, cap. 2, v. 24 et 25, clamavit voce magna: *Qui scilicet habet legis statuens testamentum, exeat post me,* vers. 27. Multi consecuti sunt virum legis observatores, præclaræ sue in Deum pietatis, et fortitudinis in tuendis patrii legibus signa dederunt, jamque *prosperitas est opus in manibus eorum, et obtinuerunt legem de manibus gentium, et demanibus regum: et non dederunt cornu peccatori,* vers. 47 et 48. Porro in eo Mathathias tum consilio, tum facto non furentis animi aestum, sed mirificum quendam divinum afflatum cernimus, cuiusmodi sepè se prodidit in eximia olim viris legi defensib⁹. Nulla unquam deinde fuit in justis, integris, religiosis ejus moribus dissimilitudo, retinuitque ipse tota vita suæ tempore eamdem animi dignitatem, quæ visus est, Deo auctore, agere veterum prophetarum simillimus, adeo ut moriens, quasi testamento prescrisperit quid Deus a filiis reposeret, queve ipsum esset muneris, delegeritque ex iis alterum præseritum qui consilium daret, alterum qui bellum gereret, divinam tulam, felicemque rei exitum pollicitus. Nec defuere potest quia eam mentem à Deo datum Mathathias declararunt. Etenim cùm pugnaret Judas, apparuerunt adversarii de calo viri quinque in equis.... ducatum Iudea præstantes.... in adversarios tela et fulmina jaciebant; cæsi autem sunt de Timothei Syrorum ducitoris exercitu viginti milia quingenti, et sexenti equites, lib. 2, cap. 10, v. 29, et seq. Iterum rogante Jude Deum, ut bonum angelum mitteret ad salutem Israel.... apparuit præcedens eos quæs in veste candida, ibid. cap. 11, v. 6 et 8: tantas verò strages hostium Judei fecerunt, ut et Lysias intellexerit invictos esse Hebreos omnipotens Dei auxilio innentes, vers. 15. Visus est præterea Jude in somnis propheta Dei Ieronimias gladium aureum sibi porrigenus dicere: *Accipe sanctum gladium, munus à Deo, in quo deicias adversarios populi mei Israel,* cap. 15, v. 16, regue ipsa victoria à Jude relatæ divinum visum comprobaverunt, divinumque ei brachium præbitum. Inepissimè autem dicere haereticī, se divini illi signi non adhibero fidem, quod narrantur in libro non canonico, de quo est controversia. Nam plus fidei, vel ipsorum iudicio, ei libro tribuendum est, quām profano ulli scripto. Deinde si ex quibus libris petunt ipsi quæ opponant, ex iisdem refellantur, justior esse non potest nostra defensio. Aut igitur historiam totam repudient, quam

repudiare certe non possunt; aut hoc pariter fateantur, Deum, qui Machabaeos in potestate regis Syrie esse prius voluerat, voluisse postea erexit, iisque animum et vim, quā se à servitio eriperent, divinitus indidisse.

In postremo argumento non moror. Quidam fideus Jude cum Romanis improbat, ac notam non sequē felicitate Iudeorum duci res cessisse post eam amicitia, et societatis conjunctionem: quinim desertum à multis sororum in prælio occidisse, quod primum commisit: at plerisque videtur Machabæi consilium non reprehendendum. Etervo nunquid tentandum est Deus ab illis, qui spem suam in eo posuerunt, et negligenda humana subsidia, quæ divina eidem Providenti suppeditat? aut laudabile principi non erat populi sui quieti considerare, et injecto hostibus metu socii in potentissimi, qui jam Epiphanis patrem à vexandis Ægyptiis coegerunt, eorum compescere, nocendi iutoribiles voluntatem? Hoc istissima causa erat petende Romanorum amicitia, ut Grecorum jugum auferret: jugum, quo non tam in capite fortunisque Iudeorum dominabantur, sed et veram Religionem prorsus extinguabant. De Romanorum verò naturali quædam æquitate, et probitate morali magna erat apud omnes opinio; nihil ergo impedit quoniam secundum Deum ab illis Iudas auxilium rogaret. Satisne fuisse, dicent, aut Grecis servire, à quibus in idolatria petrællatur; aut opprimi totum Abramæ genos, quācum cum Romanis jungi societate permittimus quæcumque suis legibus vivere, et de Religione molestiam exhibentibus nemini? Objurgavit quidem Hanani propheta Asa regem Iuda, quid Hemad regem Syria in auxilium vocaverit; sed et illud dixit: *Quia habuisti fiduciam in rego Syriae, et non in Domino Deo tuo*, lib. 2 Paralip., cap. 16, v. 7. Successum quoque Jeremias Sedeccia regi, qui Ægyptios acciverat, Jerem. cap. 57, v. 6, verum et perjurus rex erat, fidemque Nabuchodonosori fefellerat, et contra explicatum Dei voluntatem nitiebatur, Iohannis Sodeciam se atque urbem Babyloniam dedere. In Iudea autem fideles tale aliquid non comprehendimus, non suspectum impietati patricium, non offensionem ullam, non legi interdictum. Denique in Genesi, in libris Regum legitur Abramam, Davidem fideus fecisse cum infidelibus; quo exemplo tectum Judam in causâ pariter justa nemo videt.

Quæ ad duos Machabæorum libros attinent, hactenus: nunc de tertio et quarto pauca dicamus, ne videamus has reliquias omnino pretermissemus. Prater Canonicos enim, de quibus dictum est, Machabæicos libros, tertius et quartus vulgati sunt eodem Machabæorum nomine. Et tertius quidem, si quam fidem haberet, et auctoritate anteponi debet: ceteris: tres enim continet à Iudeis Alexandrinis fortiter pro patria Religione gestas sub Ptolomaeo Philopatore, prinsquam Jude Machabæi nomen claresceret: ut ex hoc quoque intelligatur nullo modo Machabæorum titulum ei libro convenire, qui neque de Machabæis,

neque de rebus eorum estate gestis quidecum habet; sed propterea Machabæicos esse librum adjecutum, quod in Christianorum cognitionem tum venerit, cum jam duo Machabæorum libri in honore ab Ecclesiis habeantur. Quartus autem, si uspius nunc totus atque integer inveniretur, ad Machabæicos justiore de causa pertineret: in eo enim de sacerdotio Joannis Hircaii filii Simonis unus ex Machabæis fratibus scribitur: si hallucinatus quidem non est Sextus Senensis, Graeci cuiusdam manuscripti laudator, et Le Jay ex Arabicæ historia quartum Machabæorum librum viuis sibi expressisse.

Ex istis duobus libris primis in apostolico canonio, inter sacros Libros computatur: à Theodoro pariter in vers. 7, capitoli 11, Danielis, ab auctore Synopeis, à Nicophoro archiepiscopo Constantiopolitanu in fine Cœnographio cum aliis duobus Machabæicis postmodum ab Ecclesiis probatis conjungitur; atque in eodem censu habetur à quibusdam aliis Graecæ presertim Ecclesia Patribus. Sed latini Patres, quem nonquām fauulent, visi sum omnino librum ignorare: nunc verò uno et Grecorum et Latinorum consensu ponitur inter apocryphos, eos nimis, qui à Scripturarum sacrarum dignitate longè absunt, licet humana historie fidem non amiserint.

Alter multò recentius Ecclesiæ innotuit: imo verius, ignoramus quid sibi velim crediti, dum de quarto Machabæorum libro disputant, qui jamdudum in ter apocrypha quidem nosquām inventur. Verumtamen sive ignoti auctoris historiam de sacerdotio Joannis Hircaii litteris rapè traditam; sive Josephi librum de Imperio rationis quartum Machabæorum olim Patres nonnulli vocaverint, certè nunquam aut Ecclesiæ, aut Patres separatis illis laudibus librum excepterunt, quibus reliqua Scripturarum. Eusebius evin., Demonst. Evang., lib. 8, cap. 5, et Hieronymus in Danielis cap. 9. Iudiciam historiam è primo Machabæorum libro ad obtinere usque Simonis prosecuti, dum de Joanne Hircaii scribere pergunt, quartum librum silentio prætererunt, quod argumento est, eos hujusmodi scriptum de Joannis sacerdotio latuisse. Qui verò librum de Imperio rationis pro quartu Machabæorum habuerunt, libro pluribus erroribus notato profecti divini nomen tribuire non poterunt. Sed non vacuit diutius de hac causa disserere. Et de veteris Testamenti libris satis dictum, deinceps ad novos transcamus.

DE NOVI TESTAMENTI LIBRIS.

DE VERITATE, INTEGRITATE, DIVINITATE, ET CANONICITATE LIBRORUM NOVI TESTAMENTI.

Magnum cursum confecimus, expositis que ad veteris Testamenti Scripturas sive in genere, quod caput est omnium, sive in specie pertincent; restat ut per singulos novi Fideis libros diligenter excursamus. At quanquam olim tractatione de Scripturarum divinitate communè initium fecerimus ad has quoque novi Testamenti accommodandum, ut videri possit

novo preconio non egere orationem nostram, modò in hunc locum ibi dicta transferantur; supervacuum tamen non fore censimus, si huc iterum pauca congereremus, quæ proprias ad hanc rem facerent, et magis apposite ad Apostolica scripta, quæcumq; decet, testimonia signillata conferant. Ad hoc nos etiam novit ea auditorum praesentia, quæ anno superiore carebamus, quibus cum institutiones illas nostras non tradiderimus, velimus autem quæcum esse consultum, ratio postulat ut novis preceptis consulamus. Itaque in exordio sermonis ab instituto nostro abstractam, paucis complecti decrevimus quæ de modo quem Apostoli in scribendo tenebunt, de veritate nova legis, de integritate, de sinceritate, de inspiratione preuenient: at nihil horum sanè est, quod fidem nostram infirmet, ut paucioribus expedimus.

Primo enim fieri non potest, ut suspicemur ignobilis quosdam, et obscuros auctores falsò nomina Apostolorum Evangelis, Actibus, Epistolis inscriptis, nisi velimus et de librorum quorūcumque auctoriis dubitare. Etenim quis unquam scriptorum est, qui aut vetustioribus, aut firmioribus, patentioribus monumentis demonstretur? Testantur Apostolorum opus esse quæcum eorum atatem sunt conseculi, cum eos tanquam testes adhibuerint constansissimis dictorum, atque factorum Christi Jesu, ubi eorum auctoritate indigebant: testantur Christianæ Ecclesie toto orbe diffusæ: testantur ipsimet libri, qui nullum præ se ferunt falsitatis aut suppositionis indicium; sed notas omnes habent antiquitatis et veritatis, quæ in quolibet publico certe fidei monumento postulamus. Nihil ibi historicæ contrarium; nihil hominum vivendi rationi, moribus, atque instituti; nihil temporum adjunctis, quod sanè frustra ab illis reponimus, qui alienam personam induunt, et si calido versutisque flingamus. Dubitamus, in plures sint, qui scriperint? an ad scribendum omnes conspiraverint? At stylis diversitate auctorum diversitas ostenditur, et loci quidam in specie repugnantibus omnem removent conspirationis suspicionem. Præterea in ipsis libris quidam micare purum atque integrum, et quendam esse veri nitorum, qui sui fidem indubium facit. Præterea Evangelia atque Epistolas, dum vita Apostolorum manebat, ad propiores atque renotorum Ecclesias manasse, et rem non clam, neque in abito, sed palam, atque in omnium oculis actum, que discerni facilimè potuerit. Præterea Basilidianos, Marcionitas, Gnosticos nova Evangelia profertes auctoritate idem caruisse, et falsi convictos, quod ab Apostolicis eorum scripta dissident. Quis omni si vel Religionis inimicus consideraverit, vide ritque sep̄ de Greco, Latinoque scriptore ex unius hominis dicto, vel ex sola stylis comparatione judicari, non poterit, quin affirmet novi Testamenti libros ab Apostolorum manibus esse profectos, eorum dicto, quibuscum Christus Jesus consilia sua communicavit.

Licet hoc loco parumper digredi, antequam Apostolicos libros à primâ integritate non defecisse ostendamus. Etsi enim Apostolorum Evangelis sit inscriptus auctoris titulus, unde vel Matthæum, vel Marcum illud tradidisse monstretur; non statim tamen Matthæum, vel Marcum nomina sua inscripisse; ino verò tam longè abest ut certa ratione persuadeatur. Evangelistas scriptis suis nomen preposuisse, ut potius prætermissemus censeamus. Cum enim auctor ipse in operis initio se nominat; nomen in textum conciicit, quod Prophete et Paulus facere conveverunt, non separatim a reliqua oratione, cujuscum titulo nomen præferente nulla conjunctio sit, ut in Evangeliorum initii factum videmus. Præterea Marcus jam Evangelium summ exorsus ab illis verbis: *Initium Evangelii Jesu Christi filii Dei*, non videtur alium